

Reactie op internetconsultatie “Wijziging van de Archiefwet 1995 ter uitvoering van overweging 158 van de Algemene verordening gegevensbescherming”

Algemeen: openbaar *tenzij*

In een democratische en open samenleving moet de burger in staat worden gesteld om het handelen van de overheid te kunnen volgen en toetsen. Dat vraagt er om dat door de overheid gebruikte en vastgelegde informatie, zoals ook de archieven die de overheid bij het uitvoeren van haar taken aanlegt, zo snel mogelijk openbaar moet zijn. Dat dient dan ook in algemene zin altijd het streven te zijn, het zo snel mogelijk openbaar maken van overheidsinformatie. In een aantal gevallen, zoals ‘gewichtige belangen van de staat’ of privacy van direct betrokkenen zijn uitzonderingen mogelijk, maar ook in die gevallen moet het streven zijn deze informatie uiteindelijk openbaar toegankelijk te maken. Daartoe heeft de wetgever in het verleden al verscheidende overbrengingstermijnen in de Archiefwet opgenomen waarbij de langste 75 jaar is.

Praktische overwegingen in de casus CABR

De volledige openbaarmaking van het CABR-archief na de wettelijke termijn van 75 jaar, zoals altijd de bedoeling is geweest, stuit inmiddels toch op weerstand. Om die reden is er een voorstel voor wetswijziging opgesteld die dit in goede banen moet leiden. Dat is op zich een loffelijk streven, maar als men nu de uitwerking beschouwd (een document van maar liefst 37 kantjes met allerlei mitsen, maren en mogelijke bezwaarprocedures) dient zich de vraag aan of het niet nodeloos ingewikkeld wordt gemaakt. Is dit nog wel uitvoerbaar? Vertraagt dit niet nodeloos? De gedachte dringt zich op dat een specifieke casus (CABR) nu maatgevend wordt voor een algemeen toe te passen praktijk. Moet dat niet anders?

Individuele belangen bij (niet) openbaarheid van het CABR nader beschouwd

Laten we eens in detail naar de CABR-casus kijken. Er van uitgaand dat verdachte aan het einde van de oorlog in 1945 ten minste 20 jaar of ouder was, dan is deze anno 2025 inmiddels minstens 95 jaar of ouder. In het overgrote deel van de gevallen zal betrokkene reeds zijn overleden of dan toch in ieder geval van dusdanige leeftijd zijn dat het openbaar worden van bepaalde informatie de maatschappelijke positie van deze personen niet meer in het geding kan brengen. Ook de 2^e generatie (niet verdacht maar wel betrokken) is inmiddels ca. 70 jaar of ouder, ook zij zullen dan toch minder geraakt worden in hun maatschappelijke positie (dat doet overigens niets af van de emotionele en psychologische impact, alle begrip daarvoor!) Daartegenover staat dat de (nabestaanden van) slachtoffers al reeds vele jaren grote levensvragen onbeantwoord zien. Ook die groep wordt steeds kleiner en de tijd tikt voor hen steeds sneller weg. Alleen daarom al zou het belang van de (nabestaanden van) slachtoffers m.i. zwaarder moeten wegen dan dat van daders of verdachten.

Hoewel de kans gering is, zou er toch een mogelijkheid kunnen bestaan dat nabestaanden van) in het CABR genoemde personen in het maatschappelijk verkeer 'lastiggevallen' met bevindingen uit het CABR. Voor die situaties zijn er reeds mogelijkheden om dat aan te pakken, het strafrecht kent immers de klachtdelicten 'smaad' en 'laster'.

Algemeen belang: onderzoek en onderwijs

Naast bovengenoemde individuele belangen, speelt ook het algemeen belang mee. Zeker in de huidige tijd waarin discriminatie en antisemitisme onverminderd de aandacht vragen (in wezen zijn deze zaken nooit weggeweest) verdient het de aanbeveling dat iedereen vrijelijk en laagdrempelig kennis moet kunnen nemen van de lessen die er uit WOII te trekken zijn. De stukken vanuit het CABR zijn daartoe van groot belang. Daarnaast maakt openbaarheid en laagdrempelige toegang het onderzoek naar deze belangrijke episode in de Nederlandse geschiedenis veel gemakkelijker, dat zal zijn weerslag vinden in (wetenschappelijke) publicaties en lesstof voor in het onderwijs. Ook een door nabestaanden van verdachten geuite zorg dat het zonder context openbaar maken van de informatie uit het CABR tot onjuiste conclusies zou kunnen leiden wordt op die manier ondervangen, juist het sneller tot stand komen van de nodige publicaties die uitleg kunnen geven bij het CABR zal er voor zorgen dat mensen die dit archief raadplegen in de juiste context kunnen duiden.

Hoe dan wel?

Zoals hierboven reeds aangegeven is de huidige voorgestelde wetswijziging te veel toegespitst op het archief van het CABR en de gekozen benaderingswijze met veel extra regels en (bezwaar)procedures omslachtig en bewerkelijk. Beter zou het zijn als de huidige, reeds bestaande, wet of de Nota van Toelichting daarbij, de bestaande openbaarmakingstermijnen (waarvan de langste 75 jaar is) beter zou duiden, toelichten en inkleuren. Hiermee zijn toekomstige vergelijkbare casussen hopelijk makkelijker te behandelen en zal ook naar verwachting op een eenvoudiger manier tegemoet kunnen worden gekomen aan de door de Autoriteit Persoonsgegevens geconstateerde omissie dat er onvoldoende aandacht is geweest voor belangen van individuen, die belangenafweging is dan immers in algemene zin gemaakt en vastgelegd. De overwegingen zoals beschreven in dit stuk (belangenafweging individuele belangen, hoog algemeen belang) kunnen daarbij mogelijk als inspiratie dienen.